

NESİMİ'Yİ VE HURUFİLİK'İ NE KADAR TANIYORUZ?*

V. Çağla KARSLI¹

*Kâh çıkarım gökyüzüne seyredirim âlemi
Kâh inirim yeryüzüne seyreyler âlem beni
Nesimî'ye sorsalar ki yârin ile hoş musun?
Hoş olayım, olmayayım o yar benim kime ne?*

Dizelerini bugün hepimiz biliriz. Peki, kimdir Nesimi? On dördüncü yüzyıl Türk edebiyatının önde gelen isimlerinden biri olan Nesimi, edebiyatımızın en coşkulu, lirik, gür seslerindedir. Farsça ve Azerbaycan Türkçesi ile yazdığı divanları olan Nesimi, toplum tarafından en çok tanınan şairlerdendir. Canı pahasına savunduğu inancı için hapislerde yatıp idam edildikten sonra ölümsüzleşen bir dava adamı olan Nesimi, günümüzde mesajını, şahsiyetini, sanatını yalnızca bilim çevrelerinin değil popüler kültürün de tanınıp sevdiği, şiirleri ve inancı türkülere konu olan bir hak âşığıdır. Onun hunharca öldürülmesinin toplumun psikolojisinde yarattığı travma sebebiyle Nesimi, idealleştirilmiş, şiirleri ezberlenmiştir. Köy odalarında anlatılan, şiirleri şarkılara konu olan bir şair olmuştur.

Özer Şenödeyici, Nesimi ile özdeşleşen Hurufilik ve Nesimi hakkında edebiyat alanında yapılan çalışmaların azlığı sebebiyle geçtiğimiz ağustos ayında Kesit yayınları tarafından yayımlanan *Nesimi ve Hurufilik Kitabı* adlı ayrıntılı bir çalışma yapmıştır. Şenödeyici, kitabında Nesimi ve Hurufilik hakkında yedi makaleye yer vermiştir. Aynı zamanda çalışmasında Nesimi'nin şiirinden şerhlere örnekler veren Şenödeyici, son bölümde ise Nesimi'nin

* Şenödeyici, Özer. (2015). *Nesimi ve Hurufilik Kitabı*. Kesit Yayınları, İstanbul.

¹ Çukurova Üniversitesi Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Öğrencisi, cagla_karsli@hotmail.com.

tuyuğ, mesnevi ve gazellerinin orijinal örneklerine ve bu şiirlerin günümüz Türkçesine çevrilmiş hallerine kitabında yer ayırmıştır.

Kitaptaki yedi makaleden ilki olan “Seyyid Nesimi’nin Mahlasları Problemi” başlıklı bölümde Nesimi’den bahseden kaynakların onun şahsiyeti ve edebi kişiliğinin menkıbelerin gölgesinde kaldığına, Nesimi’nin nasıl yaşadığından çok nasıl öldüğünün üzerinde durulduğuna dikkat çekilmiştir. Şenödeyici, Nesimi’nin şiirlerindeki mahlasları inceleyerek onun farklı nedenlerle Nesimi, Hüseyini, Seyyid, Seyyid Nesimi, Hâşim’i, Şirazi, Naimi, gibi çeşitli mahlaslarla şiirlerinin olduğu ve bu mahlasları tercih etme nedenleri üzerine durmuştur.

İkinci makale olan “Nesimi Şiirini Anlama Yolunda Hurufi Şiiri Şerhine Giriş” başlıklı bölümde ise Nesimi’nin insanı derinden sarsan felaketi nedeniyle onun çeşitli milletler tarafından sahiplenildiğine ve bunun sonucunda birbirinden farklı Nesimi portrelerinin oluştuğuna değinilmiştir. Bu nedenle Nesimi’nin açığa çıkarılmayı bekleyen şiirlerinin olduğu ve Nesimi’ye ait olmayan birçok şiirin ona atfedildiği belirtilmektedir. Ayrıca makalenin sonunda Nesimi’nin şiirleri, aşk ve güzellik konulu şiirler ve didaktik şiirler olarak tasnif edilip bunların arasından örnek şiirler alınarak açıklanmıştır.

Üçüncü, “Nesimi Şiirine Göre Hurufi Güzeli Portresi” başlıklı makalede Hurufiler’in insanların birbirlerine duydukları aşkın yüz güzelliğinden (cemal) kaynaklandığını düşündükleri anlatılmaktadır. Şenödeyici, bu bölümde Hurufilik anlayışına dair birçok bilgi vermektedir. Hurufilik’e göre güzellik merkezinin yüz olması, ilahi hatların yüzde nakşedilmiş olmasındandır. Yüzdeki hatlara duyulan bu ilginin sebebi, Allah’ın kendisini Kur’an’daki harfler vasıtasıyla göstermesi, bu harflerin sayısal karşılığının ise insan yüzünde bulunmasıdır. Şöyle ki iki kaş, dört kirpik ve bir saç yedi sayısını verir. Yedi hat, kendisine Seb’al Mesani (Yedi İnci) denen Fatiha suresindeki ayetlere karşılık gelir. Ateş, hava, su, toprak yani Anasır-ı Erbaâ’nın yedi ile çarpılmasıyla da yirmi sekiz sayısına ulaşılır. Yirmi sekiz sayısı, Kur’an’ın yazıldığı Arap dilindeki harf sayınsa denk düşer. Hurufiler, bu sebeple yüzün Kur’an’ının hatta Allah’ın tecellisi olduğuna inanırlar. Şenödeyici, işte bu bölümde Nesimi’nin bu hesaplamalara örnek olacak şiirlerine yer vermiştir. Ayrıca “Hurufi güzel” imajı temel alınarak Divan hazırlanması gerektiğine de dikkat çekmiştir.

Kitaptaki dördünü makale ise, “Nesimi’ye Ölüm Telkin Eden Model: Hallac- Mansur” dur. Şenödeyici, bu makalesinde insanın kimliğinin model aldığı başka insanların tutumları, davranışları ve görüşleri ile biçimlendiğine dikkat çekmiştir. Nesimi’yi feci akıbete götüren davranışlarının temelinde Ene’l Hak dediği için idam edilen

Mansur'u örnek alıp onun gibi olma çabasının ileri geldiğini belirtmektedir. Ayrıca Şenödeyici, Hallacı Mansur ve Nesimi'nin idealleri yüzünden mi öldürüldükleri; yoksa ideallerinin geleceği adına mı kendilerini öldürttükleri sorularına cevap aranması gerektiği üzerine durmuştur.

Beşinci makale ise, "Hurufiliği Önyargıdan Arındırmak Bağlamında Ferišteoğlu'nun Hidayetname'sinin Tetkiki ve Neşri" dir. Özer Şenödeyici, yazısında Ferišteoğlu'nun piri Fazlullah ve Hurufilik yorumlarına yer vermektedir. Ferišteoğlu'nun Fazlullah'ı sırları keşfeden olarak gördüğünün anlatıldığı bu bölümde Hurufilerin namazın sayısını Kuran'da bulamadıklarına dikkat çekilir. Hidayetnâme'ye göre 28 ve 32 harfin kapsamadığı nesnenin bulunmaması mümkün değildir. Ayrıca Hidayetname'de Hurufik'in Kur'an'daki bazı hadislerden ilham aldığını, dayanağının bunlar olduğu ifade edilir. *Nefsini bilen haddini bilir.* (Nefs, Hurufilik'e göre insanın zahiridir.) Ayrıca, "*Kitabını oku, bu gün, hesap görücü olarak sen kendine yetersin.* (Kuran-ı Kerim: İsrâ Suresi/14)" ayeti de insanın fiziksel varlığını tam anlamıyla bilmekle kurtuluşa ereceğini ifade etmektedir.

Fazlullah, Hurufi hakkında Hidayetname'de ne söylemektedir? Onun Tanrı'nın zuhuru olduğu fikri bu eserde işlenmiş midir? Ferišteoğlu, Fazlullah'ı nasıl görmektedir? Hidayetname'de ibadetlerin terk edilmesine dair emir ya da telkin bulunmakta mıdır? Hurufilik, İslam'dan ayrı düşünülebilir mi? Hidayetnâme, temel ontolojik problemlere nasıl açıklık getirir? Harfler ve sayılar Tanrı mıdır? sorularına cevap verilmiştir. Devamında Hurufi kısaltmalarına/şifrelerine yer veren bir tablo ve Hidayetname'den örnek metin, dikkat çekicidir.

Nesimi ve Hurufilik Kitabı'ndaki altıncı makale ise Özer Şenödeyici ve Ahmet Akdağ imzası taşımaktadır. "Hurufilikte Ebced Hesabının Kullanımına Dair Bir Risale" başlıklı yazıda ebced hesabına göre sayıların rakamsal karşılıklarının neler oldukları, nasıl hesaplandıkları anlatılmıştır. Bunun yanında ebced hesabının tarih düşürme, büyü, tılsım, muska, burç öğrenme, define arama, tasavvufi yorumlarda, zikir sayılarının belirlenmesinde, Kuran tefsirlerinde, simya, sihir, matematik, musiki ve günlük ihtiyaçlarda nasıl kullanıldığı hakkında ayrıntılı bilgilere yer verilmiştir.

Kitapta yer alan son makale olan "Alevilikte Hurufi Tesirinin ve İstirabının Temsili Olarak Yetmiş İki Sayısı" başlıklı yazıda Hurufilerin Timur'un baskıcı yönetiminden kaçıp Anadolu'ya geldikleri ancak burada da saray çevresinden uzaklaştırılıp yakılarak cezalandırıldıkları, kendilerine Kalenderi ve Bektaşî tekkelerinde yer edinin inançlarını yaydıkları anlatılmaktadır. Ayrıca bu bölümde

Alevi inancı ile Hurufilik inancı arasında etkileşimlerin olduğuna ve Alevi inancında yetmiş iki sayısına yüklenen anlam üzerine durulmuştur.

Şenödeyici, Nesimi ve Hurufilik'i bu makaleleriyle yakın bir mercek altında inceleyip farklı yönlerden onu irdelerken eserinin dilini gayet açık kullanmıştır. Nesimi'nin sanat şahsiyetinin aydınlatılmasını amaçlayan ve anlatılanlara örnek olabilecek şerhlere de kitabın son bölümünde yer vermiştir. *Nesimi ve Hurufilik Kitabı*, Nesimi kimdir, kimden etkilenmiştir, neden idam edilmiştir? İnsanın yüzündeki organların sayısal değerleri var mıdır? Eğer varsa bunların anlamları nelerdir? vb. sorulara cevap arayan, yalnızca bilim çevrelerinin değil Nesimi ve Hurufilik'e ilgi duyan herkesin başvuracağı önemli bir kaynak niteliğindedir.